

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2021.11.17>

ФЕНОМЕН ПОКЛИКАННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОЗУМІННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ТА ЗАРУБІЖНИМИ НАУКОВЦЯМИ

Вікторія Міщенко-Дрючило

*Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053
e-mail: v.mishchenko.asp@kubg.edu.ua*

Актуальність теми покликання в наш час сприяє активному дослідженню цього феномену як у теоретичному, так і емпіричному плані. Розробка цього поняття закордоном і в Україні відбувається різними способами, що викликає необхідність аналізу позицій науковців. Тому в статті представлено порівняння підходів до розуміння феномену покликання українськими та зарубіжними дослідниками.

Автором розглянуто ретроспективне та сучасне бачення зарубіжних науковців стосовно покликання, яке знайшло своє відображення у визнаному багатьма дослідниками класичному, неокласичному та сучасному підходах. Описано авторські підходи П.М. Белобородової та Є.О. Шутової до можливої систематизації знань, які охоплюють різні аспекти феномену покликання. Показано сучасний вектор розвитку наукової думки стосовно покликання, а саме активна робота над поліаспектним підходом до розуміння феномену покликання

У статті також представлені результати аналізу наукових доробків українських дослідників, представників різних галузей науки стосовно феномену покликання. Розкрито основні ідеї українських науковців, які стосуються поняття «покликання», його змісту, функцій і характерних ознак, а також методик для дослідження різних аспектів феномену. Показана різновекторність позицій українських науковців стосовно тлумачення поняття «покликання», зокрема, з використанням положень юнгіанівської та когнітивно-поведінкової психології. Відображено відмінність у поглядах українських науковців від зарубіжних колег стосовно змістового наповнення поняття «покликання», зокрема використання таких конструктів, як «властивість особистості», «настановлення», «когнітивно-емотивні переконання та відчуття» для розкриття суті феномену.

Проаналізовано важливість теоретичних положень та результатів емпіричних досліджень українських науковців для розробки єдиної концепції покликання. Зазначено необхідність у подальшому досліджувати тему покликання на теренах України задля відображення культурної особливості цього феномену та використання українських ідей і результатів практики у виробленні загальної концепції покликання спільно із зарубіжними науковцями.

Ключові слова: покликання, феномен, особистість, підхід.

Постановка проблеми. Феномен покликання здавна цікавив людей, адже давав можливість осмислити цінність своєї діяльності та наповнити змістом життя загалом. Філософи, релігієзнавці, психологи та представники інших наук – кожен намагається поглянути на цей феномен із точки зору свого наукового інтересу і доповнити знання про нього. При цьому аналіз наукової літератури показує, що наразі в науці лише роблять спроби виробити єдину концепцію покликання. Це означає, що дослідники по-різному підходять до визначення поняття «покликання», тому його змістове наповнення не є узгодженим. Так, виникає необхідність аналізувати позиції та результати теоретичних і емпіричних здобутків науковців стосовно покликання і виробити єдину концепцію цього феномену. Такий шлях вивчення покликання і обирають зарубіжні науковці – виокремлення складників

покликання та його емпіричне підтвердження, дослідження його позитивних і негативних аспектів, умов реалізації. Додатково звернемо увагу, що наразі вітчизняні науковці все частіше обирають покликання як предмет дослідження. Проте погляди дослідників на зміст покликання досить різнопланові, а емпіричні дослідження поки не вирізняються насиченістю прикладного матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає можливість зробити висновок, що покликання та аспекти, які стосуються цього феномену, цікавлять представників науки. Зокрема, серед зарубіжних науковців варто виокремити дослідників, які займаються питаннями покликання протягом значного часу і вже досягли результатів не лише в теоретичній розробці питання, а й в емпіричному дослідженні, як-от А.Е. Abele, J.S. Bunderson, B.J. Dik, S.R. Dobrow, R.D. Duffy, B.M. Eldridge, E. Laguda, T. Hagmaier, K. Ogunyemi, E. Ohu, J.A. Thompson, J. Tosti-Kharas, M. Vianello, A. Wrzesniewski, П.М. Белобородова, Є.О. Шутова. Представниками української наукової думки стосовно покликання та його емпіричного дослідження є Н.М. Когутяк, А.В. Массанов, Є.І. Мулярчук, Л.Г. Перетятко, С.М. Стефурак, М.М. Тесленко, С.П. Тищенко.

Постановка завдання. У зарубіжній науковій літературі можна спостерігати тенденцію до узагальнення та систематизації інформації стосовно покликання, яку пропонують науковці [1; 2]. Тому вважаємо за необхідне прослідкувати тенденції вивчення та розвитку позицій не тільки зарубіжних науковців, а й українських, щодо феномену покликання, оскільки раніше систематизація такого матеріалу не відбувалася. Результатом розгляду позицій вітчизняних та зарубіжних науковців мають стати ідеї щодо подальшого вектора розвитку, зокрема українських досліджень стосовно феномену покликання, а також визначення спільних позицій українських та зарубіжних науковців щодо можливих положень сучасної концепції покликання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі в зарубіжній науковій літературі можна натрапити на три підходи до розуміння поняття «покликання», як-от класичний, неокласичний та сучасний [3; 4]. Тому пропонуємо слідувати цій позиції й у межах трьох підходів прослідкувати трансформацію змістовного наповнення покликання.

Для класичного підходу характерна наявність «поклику» від Бога, який указував людині на необхідність виконання певної роботи. Спочатку вважалося, що така робота пов'язана лише з виконанням монаших обов'язків. Переломним моментом у розумінні покликання стало поширення ідей М. Лютера і Ж. Кальвіна, які змістили вектор розуміння покликання з дотримання монашої аскети на виконання світських обов'язків. Таким чином, можливість слідувати «поклику» від Бога мали не лише монахи, а й звичайні люди, які виконували буденну роботу. Для того щоб зрозуміти особливості класичного підходу, варто звернутися до робіт М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму», «Політика як покликання і професія» та «Наука як покликання і професія» [5]. Науковець аналізує значення слова «Beruf», яке в німецькій мові розуміється як «професія» або «покликання» і вказує на його релігійний відтінок. Бог ставить перед людиною певне завдання, виконавши яке, людина займає відповідне становище в суспільстві та спрямовує зусилля на виконання діяльності в певній сфері. Цікаво, що таке поняття з подібним змістовним наповненням трапляється тільки в протестантських народів, однак і вказана суть поняття «Beruf» не закладена в оригіналі Біблійних текстів, а лише відповідає духу перекладу. Зауважимо також, що розгляд поняття «покликання» відбувається крізь призму певної професії, тому йдеться про професійне покликання.

Отже, поняття «доля» та «обов'язок» найповніше характеризують класичний підхід до розуміння покликання, який пропонує розглядати цей феномен крізь релігійну призму.

Доля відмічає вказівку Бога стосовно певної професії, яку треба прийняти. Обов'язок відображає необхідність виконання такої професійної діяльності.

Неокласичний підхід базується на тих же поняттях, що і класичний, як-от «доля» і «обов'язок», але існує низка принципових відмінностей. По-перше, зміщується акцент з релігійного відтінку покликання, що дозволяє розглядати це поняття як світське. По-друге, аналогічно класичному підходу виокремлюється зовнішнє джерело покликання стосовно людини, але воно не обов'язково пов'язане з Богом. Отже, тепер джерелом покликання можуть слугувати певні правила родини, традиції общини чи вимоги суспільства. Серед прихильників неокласичного підходу варто виокремити науковців J.S. Bunderson та J.A. Thompson, які провели емпіричне дослідження з урахування неокласичних ідей. Однією з ключових позицій дослідників можна вважати розгляд покликання як палиці з двома кінцями. Покликання як джерело трансцендентного значення, ідентичності та значущості, з одного боку, та необхідність виконання обов'язку і певна жертвовність – з іншого [6, с. 32].

За основу для характеристики сучасного підходу також береться поняття «обов'язок», проте тепер акцентується на обов'язку людини перед собою щодо реалізації покликання. Самореалізація та самоактуалізація відтепер стають на один щабель із соціальною корисністю від обраної діяльності. На думку J.S. Bunderson та J.A. Thompson, для сучасного підходу характерний вибір людини щодо покликання, який вона робить, слідуючи своїй пристрасті чи зобов'язанням, тобто знецінюється аспект визначеності покликання задалегідь [6, с. 33–34].

Науковці E. Laguda, K. Ogunyemi та E. Olu, аналізуючи варіанти розуміння покликання кризь призму сучасного підходу, виокремили три спільні елементи, які характеризують цей феномен: завдання, в основі якого лежить служіння, почуття мети та ідентичності, просоціальна направленість [3]. Отже, почуття ідентичності стає новим складником покликання, що акцентує на важливості самореалізації та самоактуалізації людини і додатково вказує на зміну вектора розуміння покликання.

Описані три підходи дають можливість прослідкувати трансформацію поняття «покликання» від обов'язку перед Богом і визначеності долі до обов'язку людини перед собою щодо самореалізації. Таким чином, для розуміння феномену покликання важливо усвідомлювати не лише його джерело, а й результат (як зовнішній, так і внутрішній). Тому наявність соціальної корисності як зовнішнього результату реалізації покликання не є тим вирішальним складником, який дасть змогу вважати покликання завершеним психологічним конструктом.

Для розкриття позицій зарубіжних науковців стосовно розуміння покликання варто проаналізувати ідеї науковиці П.М. Белобородової, яка на основі аналізу джерельної бази виокремила шість підходів до розуміння покликання [7]. Класичний підхід, аналогічний описаному, ґрунтується на протестантських ідеях стосовно професійного покликання. Неокласичний підхід також лишається незмінним і базується на поглядах J.S. Bunderson та J.A. Thompson, а в основу покликання покладається відповідність людини певній роботі та наявність морального обов'язку, який сприяє виконанню цієї роботи.

У рамках третього підходу покликання описується як певне ставлення до роботи. За основу П.М. Белобородова бере дослідження Р. Белла, в межах якого показано ставлення до роботи як до трьох різних підходів – праці, кар'єри і покликання [7]. На підтвердження популярності такого підходу науковиця наводить приклад дослідження A. Wrzesniewski та співавторів, які взяли три вказані підходи ставлення до роботи за основу для власного емпіричного дослідження [8].

Поняття трансцендентного виклику лежить в основі четвертого підходу і вказує на те, що джерело покликання перебуває поза людиною. Науковці B.J. Dik, R.D. Duffy,

В.М. Eldridge як покликання розглядають поняття “calling” та “vocation”. Перше з них – “calling” – можна описати за допомогою трьох складників, як-от трансцендентний поклик, що виникає поза людиною; отримання відчуття цілі і осмисленості в трудовій діяльності як підхід до життєвої ролі; просоціальності цінності, які стають пріоритетними для особистості [9; 10]. Щодо поняття “vocation”, то воно охоплює лише два останні описані складники поняття “calling”, тому трансцендентний поклик і стає тією принциповою відмінністю подібних, здавалося б, понять. Особливість цього трансцендентного поклику полягає в тому, що його джерелом може виступати не лише воля Бога, а й суспільні потреби чи родинні традиції. Для підтвердження раціональності застосування подібної теоретичної конструкції стосовно покликання науковці розробили низку опитувальників та провели емпіричні дослідження, які наразі роблять значний вклад у розвиток та формування концепції покликання на сучасному етапі розвитку науки.

Науковиці А.Е. Abele та Т. Nagmaier також використовують поняття трансцендентної спрямовувальної сили як конструкту, що характеризує покликання. Проте в їхніх наукових доробках трансцендентну спрямовувальну силу доповнюють ще чотири категорії, які в процесі дослідження автори об’єднали у два окремі фактори. Ці фактори в оригіналі отримали назву “Identification & Person-Environment-Fit” і “Sense and Meaning & Value-driven Behavior” та означають поєднання ідентифікації з роботою і відповідність людини цій роботі, а також поєднання сенсу і значення роботи та поведінки, орієнтованої на цінності людини [11]. Тому вважати, що позиція дослідників зосереджена суто на трансцендентному поклику, не зовсім доцільно. Аналогічну позицію можна знайти і в роботі науковців М. Vianello, A.D. Rosa, P. Anselmi та Е.М. Gallian, для яких трансцендентний поклик – лише один із можливих аспектів покликання [2].

Для п’ятого підходу характерний акцент на понятті пристрасі до певної діяльності. Науковці S. Dobrow та J. Tosti-Kharas, представники такої позиції, пропонують авторське визначення покликання: «всеохопна, значуща пристрась, яку люди відчують стосовно певної сфери» [4]. Для підтвердження своєї теоретичної конструкції науковці розробили шкалу вимірювання покликання, а також провели низку емпіричних досліджень, які розкривають феномен покликання. У зазначеній роботі науковців М. Vianello, A.D. Rosa, P. Anselmi та Е.М. Gallian також трапляється поняття «пристрасть» як один із семи аспектів покликання [2].

Для розкриття особливостей шостого підходу науковиця П.М. Белобородова обрала поняття «переживання», яке можна охарактеризувати як тимчасовий психічний стан. Дослідниця спирається на роботу D.V Yaden та B.N. Newberg, які пропонують описувати таке переживання за допомогою нейрофізіологічних та психологічних процесів [7].

Науковиця П.М. Белобородова лишається прихильницею виокремлення вже традиційних класичного та неокласичного підходів до розуміння покликання. Проте спостерігаємо виокремлення ще чотирьох підходів, у межах яких відображаються позиції різних науковців. Така категоричність у поділі підходів видається дещо обмежувальною щодо дослідників, чії позиції різняться від окреслених підходів. Доказом цього стануть згодом описані позиції українських науковців. Однак така систематизувальна робота допомагає узагальнювати наявний науковий масив інформації стосовно покликання і окреслювати подальші вектори розвитку наукової думки щодо цього феномену.

Для завершення розгляду різноманіття позицій щодо розуміння поняття «покликання» звернемося до наукового доробку К.О. Шутової. Науковиця запропонувала розглядати чотири групи концепції, які допомагають охарактеризувати покликання, а за основу виокремлення цих груп взято джерело виникнення образу «ідеального Я» [12]. Перша група – трансцендентальна і передбачає формування образу «ідеального Я» за допомогою

вказівки Бога. Друга група – соціальні концепції, які акцентують увагу на спрямованості людини на соціум. Третя група – індивідуалістичні концепції, де важливою стає самоактуалізація людини. Четверта група – онтологічні концепції, у яких акцентується на цілісності людини і які охопили характеристики попередньо описаних вже груп [12, с. 10–13]. Таким чином, К.О. Шутова частково відображає розвиток розуміння поняття «покликання», який уже розглядався іншими науковцями, що вказує на суттєву особливість – можливість розгляду покликання як цінності, яка має системоутворювальний характер, що означає здатність покликання структурувати загальну систему цінностей людини. Організована завдяки наявності покликання ціннісна система людини дозволить поєднати свободу і обов'язок, природне і соціокультурне і при цьому не викликати суперечностей [12]. Така позиція вносить у загальний масив інформації стосовно покликання нові аспекти розуміння цього феномену.

Різноманіття позицій стосовно покликання призводить до того, що низка зарубіжних науковців намагається об'єднати запропоновані ідеї щодо цього феномену і формувати поліаспектний підхід. Для підтвердження такої позиції можна звернутися до наукових доробків науковців Т. Nagmaier та А. Е. Abele, а також колективу дослідників М. Vianello, А.Д. Rosa, Р. Anselmi та Е.М. Gallian, які не лише розробляють теоретичні конструкти, а й проводять емпіричні дослідження на підтвердження наукової доцільності виокремлення низки складників покликання [2; 11].

Українські науковці в питаннях, які стосуються феномену покликання, пропонують якісний теоретичний матеріал. Популярність же емпіричних досліджень покликання є незначною, але наявні результати доповнюють напрацьований базис стосовно різних аспектів покликання.

Для вивчення феномену покликання український науковець Є.І. Мулярчук обирає філософсько-етичну призму і в межах свого дослідження проводить глибинні інтерв'ю з українськими студентами та педагогами. Аналіз відповідей респондентів дав змогу виокремити три підходи до розуміння покликання, а саме самореалізаційний, просоціальний та трансцендентний. Зауважимо, що науковець не обмежився лише виокремленням підходів до розуміння покликання, а й створив власну структуру покликання: «Бажання – Здібності – Реалізація – Благо» [13, с. 101–102]. На основі вказаної структури Є.І. Мулярчук пропонує авторське визначення покликання та вказує на важливість поняття поклику як базису покликання, а також аналізує відмінність поклику від таких кликань, як виклик, заклик, призначення, потяги та прагнення [14, с. 175–188]. Таким чином, емпіричне дослідження Є.І. Мулярчука показало, що феномен покликання не є чужим та знеціненим для українців, а отже, потребує детального вивчення і емпіричного дослідження. Описані науковцем підходи до розуміння покликання дають змогу побачити збіги поглядів українців та висновків українського науковця з теоретичними розробками зарубіжних колег. Подібне стає першим доказом того, що українські та зарубіжні дослідники оперують спільними конструктами стосовно феномену покликання. Це дасть змогу українським науковцям у подальшому використовувати апробовані методики та анкети зарубіжних дослідників для проведення власних емпіричних досліджень, а також зіставляти й аналізувати отримані результати задля вибудовування єдиної обґрунтованої концепції покликання.

Український науковець А.В. Массанов виявив свій науковий інтерес до психологічних бар'єрів у професійному самовизначенні особистості і вже в межах цієї теми розглядав покликання як умову подолання вказаних психологічних бар'єрів. Результати емпіричного дослідження дали змогу зробити висновок, що усвідомлення свого покликання допомагає ефективніше долати психологічні бар'єри, які виникають під час обрання професії [15]. Науковець у своєму дисертаційному дослідженні проаналізував наявні

підходи щодо розуміння суті покликання і як робоче поняття обрав таке: «покликання – це властивість особистості, що характеризує її можливості до продуктивної діяльності, яка є внеском у розвиток цивілізації» [16, с. 170–171]. Для характеристики покликання науковець також використовує поняття «спрямованість», «здібності» та «відчуття призначеності» щодо певної діяльності. Як бачимо, автор провів якісне емпіричне дослідження і показав взаємозв'язок покликання та психологічних бар'єрів під час визначення з професією, що робить внесок у практичне дослідження феномену покликання. Проте лишається питання про те, чи доцільно розглядати поняття «покликання» лише крізь призму поняття «властивість». Така теоретична конструкція використовується в науковому колі. Зокрема, подібна позиція відображена в словнику К.К. Платонова [17], проте вказує на значне змістовне звуження цього поняття. Наприклад, покликання ще можна розглядати як процес, відчуття чи переживання, настановлення, цінність. Ці всі характеристики відображають певний аспект феномену покликання. Тому обрання поняття «властивість» особистості як основного для визначення покликання звужує його змістовне наповнення й односторонньо відображає суть феномену.

Науковиці Л.Г. Перетятко та М.М. Тесленко вивчають феномен покликання у межах теми професії, чим розуміють покликання як «тип значущого ставлення до професії», який охоплює три аспекти (емоційний, когнітивний і поведінковий) [18]. При цьому науковиці визнають можливість наявності інших покликань, окрім професійного, оскільки родовим поняттям вважають «життєве покликання». Для емпіричного дослідження Л.Г. Перетятко та М.М. Тесленко використовували біографічні методики, а отримані результати дали змогу зробити висновок, що показники суб'єктивної картини життєвого шляху можуть бути «індикаторами ймовірності виникнення і закріплення почуття покликання в особистості» [18, с. 225]. Як бачимо, науковиці не лише запропонували обґрунтовану теоретичну базу стосовно покликання, а й показали успішну можливість використання біографічних метод для вивчення феномену професійного покликання.

Когнітивно-поведінкова психологія (як основа для розгляду суті феномену покликання) була обрана науковцями С.М. Стефурак та Н.М. Когутяк. Дослідники запропонували власне визначення покликання, розуміючи під ним «суб'єктивне відчуття телеологічності власного життя, відчуття того, що людина «підходить» для цього виду діяльності як деталь підходить до механізму» [19, с. 321–322]. Також науковці виокремили чотири ознаки, які можна використовувати як діагностичні критерії, як-от об'єктивна успішність діяльності, внутрішня мотивація, суб'єктивне бажання присвячувати діяльності більшість часу та переживання «потоків станів» під час виконання обраної діяльності. Цікавою теоретичною розробкою є виокремлення шести механізмів формування покликання: компенсаторного, висхідної спіралі, зміни режиму заохочення, когнітивного дисонансу та наслідування [19, с. 322–324]. Як бачимо, авторами проведена ґрунтова робота щодо аналізу наявної літератури, пов'язаної з покликанням, і запропоновані теоретичні положення, які допомагають подивитися на певні аспекти покликання по-новому. Проте відсутність наразі емпіричного підтвердження вказаних теоретичних припущень змушує ставити їх під сумнів. Зокрема, не зовсім зрозумілим є те, як виміряти об'єктивну успішність і що вважати об'єктивно успішним результатом стосовно покликання. Щодо суб'єктивного бажання присвячувати час діяльності постає питання про те, чи буде вважатися характерною ознакою наявності бажання, відсутність втілення в реальність цього бажання через об'єктивні причини. Питання також виникають стосовно механізмів формування покликання, адже вони відображають абсолютно різні за змістом механізми, для кожного з яких можна підібрати приклад, але це поки не дає змогу створити єдину емпірично обґрунтовану концепцію покликання.

Науковиця С.П. Тищенко, досліджуючи феномен покликання, звертається до юнгіанівської теорії і припускає, що основи покликання перебувають у сфері несвідомого. Дослідниця пропонує власне визначення покликання, в основі якого лежить поняття «настановлення» особистості. Важливо зазначити, що С.П. Тищенко переконана, що покликання зумовлюється минулим (зокрема, генетичним) досвідом. Звернемо увагу, що дослідниця, вивчаючи феномен покликання, акцентує увагу на понятті «обдарованість» і обмежує коло своїх інтересів покликанням обдарованих дітей дошкільного віку та раннього отроцтва. У своєму науковому доробку науковиця звертається також до дитячих спогадів видатних особистостей у сфері науки та культури, щоб показати як зароджувалося покликання цих осіб ще в дитячому віці [20]. Таким чином, теоретичні припущення стосовно покликання С.П. Тищенко обмежила, обравши як суб'єктів дослідження обдарованих дітей. Це і призвело до тісного поєднання феномену покликання з ідеями юнгіанівської теорії. Проте лишається відкритим питання, чи зможуть такі теоретичні положення задовольнити науку, якщо як суб'єкт вивчення вибрати осіб дорослого віку, як бути з особами, яких не можна назвати обдарованими, але які реалізують усвідомлене покликання.

Висновки. Останнім часом представники зарубіжної наукової думки частково змінили вектор дослідження феномену покликання і спрямували свої зусилля на систематизацію наявних знань стосовно покликання. Подібні кроки дають можливість формувати певні теоретичні положення єдиної концепції покликання та підбирати якісний матеріал для емпіричних досліджень науковцям, які тільки починають вивчати феномен покликання. Щодо українських науковців, то подібної систематизації знань стосовно феномену покликання ще не відбувалося, і кожен працює у своєму напрямі. Проте аналіз наукових доробків дає змогу дійти таких висновків. Емпіричні дослідження стосовно покликання, які здійснювалися на території України, показали важливість цього феномену для українців, а також показали, що вектор розуміння суті феномену покликання є подібним до зарубіжних позицій. Це дасть змогу в подальшому використовувати напрацьовані методики зарубіжних науковців стосовно покликання і зробити внесок у знаходження відповідей на таке важливе питання, яке хвилює науковців: чи має феномен покликання культурні особливості? Наукову цінність також становлять теоретичні напрацювання українських науковців стосовно тлумачення поняття «покликання», його характерних ознак і діагностичних критеріїв, а також механізмів формування, що можуть у подальшому стати підґрунтям для емпіричних досліджень не лише на терені України, але і за кордоном.

Список використаної літератури

1. Calling Attention to 20 Years of Research: A Comprehensive Meta-Analysis of Calling / S. Dobrow Riza et al. *Academy of Management Proceedings*. 2019. Vol. 2019, no. 1. P. 12789. URL: <https://doi.org/10.5465/ambpp.2019.199> (date of access: 27.11.2021).
2. Validity and measurement invariance of the Unified Multidimensional Calling Scale (UMCS): A three-wave survey study / M. Vianello et al. *PLOS ONE*. 2018. Vol. 13, no. 12. P. e0209348. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0209348> (date of access: 27.11.2021).
3. Laguda E., Ogunyemi K., Olu E. From Success to Significance: Transforming Your Job into a Calling. *The Palgrave Handbook of Workplace Spirituality and Fulfillment*. Cham, 2018. P. 629–657. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-62163-0_18 (date of access: 27.11.2021).
4. Dobrow S. R., Tosti-Kharas J. Calling: the development of a scale measure. *Personnel Psychology*. 2011. Vol. 64, no. 4. P. 1001–1049. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2011.01234.x> (date of access: 27.11.2021).

5. Вебер М. Избранные произведения : пер. с нем. Москва : Прогресс, 1990. 808 с.
6. Bunderson J. S., Thompson J. A. The Call of the Wild: Zookeepers, Callings, and the Double-edged Sword of Deeply Meaningful Work. *Administrative Science Quarterly*. 2009. Vol. 54, no. 1. P. 32–57. URL: <https://doi.org/10.2189/asqu.2009.54.1.32> (date of access: 27.11.2021).
7. Белобородова П. М. Современные зарубежные исследования феномена жизненного призвания. *Вопросы психологии*. 2017. № 5. С. 150–158.
8. Jobs, Careers, and Callings: People's Relations to Their Work / A. Wrzesniewski et al. *Journal of Research in Personality*. 1997. Vol. 31, no. 1. P. 21–33. URL: <https://doi.org/10.1006/jrpe.1997.2162> (date of access: 27.11.2021).
9. Dik B. J., Duffy R. D. Calling and Vocation at Work. *The Counseling Psychologist*. 2007. Vol. 37, no. 3. P. 424–450. URL: <https://doi.org/10.1177/0011000008316430> (date of access: 27.11.2021).
10. Dik B. J., Duffy R. D., Eldridge B. M. Calling and vocation in career counseling: Recommendations for promoting meaningful work. *Professional Psychology: Research and Practice*. 2009. Vol. 40, no. 6. P. 625–632. URL: <https://doi.org/10.1037/a0015547> (date of access: 27.11.2021).
11. Hagmaier T., Abele A. E. The multidimensionality of calling: Conceptualization, measurement and a bicultural perspective. *Journal of Vocational Behavior*. 2012. Vol. 81, no. 1. P. 39–51. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.04.001> (date of access: 27.11.2021).
12. Шутова Е.А. Призвание человека: онто-гносеологическое исследование : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.01. Челябинск, 2011. 23 с.
13. Мулярчук Є.І. Про поняття покликання. *Філософська думка*. 2017. № 3. С. 94–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2017_3_10 (дата звернення: 17.11.2021).
14. Мулярчук Є.І. Покликання як філософсько-етичний феномен : дис. ... д-ра філософії в галузі філософії : 09.00.07. Київ, 2020. 382 с.
15. Массанов А.В. Психологічні бар'єри в професійному самовизначенні особистості : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2010. 407 с.
16. Массанов А.В. Психологічні бар'єри в професійному самовизначенні особистості. *Психологія і суспільство*. 2014. 2 (56). С. 73–89.
17. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. 2-е изд. Москва : Высш. шк., 1984. 174 с.
18. Перетяцько Л.Г., Тесленко М.М. Психолого-біографічний аспект професійного покликання особистості. *Багатомірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція*. 2017. С. 222–226. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8017> (дата звернення: 27.11.2021).
19. Стефурак С.М., Когутяк Н.М. Аналіз психологічних механізмів формування професійного покликання. *Молодий вчений*. 2018. № 9(2). С. 320–325. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_9\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_9(2)_13) (дата звернення: 18.11.2021).
20. Тищенко С.П. Психологія покликання. *Технології розвитку інтелекту*. 2015. Т. 1, № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2015_1_8_3 (дата звернення: 20.11.2021).

THE PHENOMENON OF CALLING THROUGH A PRISM OF UNDERSTANDING BY UKRAINIAN AND FOREIGN SCIENTISTS

Viktoriiia Mishchenko-Driuchylo

Borys Hrinchenko Kyiv University,

18/2, Bulvarno-Kudriavska str., Kyiv, Ukraine, 04053

e-mail: v.mishchenko.asp@kubg.edu.ua

The relevance of the topic of calling nowadays promotes active study of this phenomenon both in theoretical and empirical ways. Development of this notion abroad and in Ukraine is set in different ways which raises a necessity to analyze scientists' standpoints. That is why this article presents a comparison of approaches on understanding the phenomenon of calling by Ukrainian and foreign scientists.

Retrospective and modern visions of foreign scientists on calling which found their representation in the recognized by many scientists classic, neoclassical and modern approaches were considered by the author. The authors' approaches by Beloborodova, P. M. and Shutova, I. O. on a possible knowledge systematization, which cover various aspects of the phenomenon of calling, are described. The modern vector of the development of the scientific idea regarding the calling, namely active work on the multifaceted approach to understanding the phenomenon of calling, is shown.

The article also shows the results of the analysis of scientific achievements of Ukrainian researchers, representatives of various branches of science, in relation to the phenomenon of calling. The main ideas of Ukrainian scientists on the concept of "calling", its content, functions and characteristics, as well as methods for studying various aspects of the phenomenon are revealed. The diversification of positions of Ukrainian scientists on the interpretation of the concept of "calling" is shown, in particular, using the provisions of Jungian and cognitive behavioral psychology. The differences in the views of Ukrainian scientists from foreign colleagues on the content of the concept of "calling", including the use of such constructs as "personality traits", "mindset", "cognitive and emotional beliefs and feelings" to reveal the essence of the phenomenon were depicted.

The importance of the theoretical positions and results of empirical studies done by Ukrainian scientists to develop a single concept of calling was analyzed. It is stated that there is a necessity to study the topic of calling on the territory of Ukraine to reflect cultural specifics of this phenomenon and to use Ukrainian ideas and practice results in developing a general concept of calling together with foreign scientists.

Key words: calling, phenomenon, personality, approach.